

Гео Милев

Поезията на младите

Тоест – поезията, за която никоой не се интересува, която никоой не чете. Която се пише, само – пише: за лично удоволствие на своите автори.

Автори – вманиачени момчета, които се появяват незнайно откъде, с пълни джобове стихотворения, предлагат ги тук и там, додето най-сетне видят напечатано името си – макар и в някое провинциално „младежко списание“ – после идват гордо в столицата, подирват връзки с „писателските среди у нас“, обявяват се за „бохеми“, образуват „кръжоци“ и най-сетне, след дълги превращения, една сутрин, в началото на месеца, блясват надменно върху страниците на „Златорог“ или „Хиперион“... И с пълно право: щом изкуството на поезията не е нищо повече от това – да се събират красиви, редки и странни думи и да се нареждат в звучни съчетания...

Една „мъртва поезия“, както бе наречена тази „поезия“ в една статия в първата книжка на списание „Нов път“. Поезия, която е типична проява на една упадъчна епоха – епоха без смисъл и ценности. Една епигонска поезия.

Поезия без поезия. Защото тук всичко се свежда до сръчно манипулиране със стихотворната форма; нека кажем – с поетическата форма, която е готова дадена и на разположение за всеобщо употребление: стих, думи, фрази, образи, епитети, метафори, па и теми... Сръчно манипулиране с готови вече форми, изработени с тежък труд от няколко по-стари генерации – Яворов и няколко поети след него – в продължение на десет паметни литературни години, които дадоха едно поне на българската поезия: усъвършенствани изразни средства – език и стих. Печалба на упоритата борба – усъвършенстваният език и стих на българската поезия.

Но днес пътят е утъпкан – пътят на българската поезия – и ходенето из него е лесно. Твърде лесно. Възможно е дори и надпрепускане с велосипед. Защото – малко се иска: да владееш „поетическата форма“ и да ти дойде наум някой сантиментален мотив: дъжд, сняг, есен, жълти листа, повехнали рози, нощ, луна, самотна свещ в изоставен дом, забравено любовно писмо, печалните извивки на дима от цигарата ми, насълзени очи, странни акорди, окъсани струни... Думи, рими, образи, епитети, метафори, звънки, звучни, стилизирани, фризирирани, сладки, нежни, топли и – бездушни. Можете да прочетете двеста такива стихотворения, затваряте книгата и – нито един стих не е останал в паметта ви. Нито една дума. А тия 200 стихотворения са били изплетени от 20 000 думи – една от друга по-гръмки, по-звънки, по-красиви – формална – поезия.

Външна. И затова бездушна.

Понятието формална поезия напомня веднага поезията на Николай Лилив, дето предварително необходимият емоционален елемент е изстуден до скромния градус на прост мотив – мотив, който се съдържа обикновено в една само странна и необикновена дума, към която се прилепят други, сродни по звук думи, за да се получи желаната плетеница от рими, наречена стихотворение. Стройно, звучно, плавно – и разплавено до безконечността на ефира – дето неумолимо зее ужасът на пустотата. Една метрическа постройка от странни думи и редки рими, без онова вътрешно движение, което прави поезията поезия и изкуството изкуство: ритъма.

Тук рискуваме да нагазим между телените мрежи на големия въпрос за форма и съдържание на изкуството. Но разрешението е в ритъма. Ритъмът изключва самостоятелното съществуване на форма и съдържание като две отделни качества на художественото произведение. Ритъмът съединява форма и съдържание: съдържанието – идеята – получава израз в ритмически форми. Така възниква при действителното художествено произведение един спонтанен организъм, който живее, съществува като нов, самостоятелен факт, самостоятелна вещ. Именно – чрез спонтанното свързване на форма и съдържание под знака на ритъма. Иначе се получава – неизкуство: два вида неизкуство: съдържание без форма, т.е. проза, и форма без съдържание, т.е., метрическа плетеница от думи и рими: формална поезия – без движение, без ритъм, без хармония; и затова – неизкуство.

Формалната поезия на Николай Лилив имаше своето оправдание и смисъл навремето – преди 10–15 години, когато българската поезия се бореше за език и стих. Но днес, когато език и стих са вече достатъчно усъвършенствани, такава формална поезия е безсмислен анахронизъм („Лунни петна“) – само безцелно прахосничество на готово богатство, само жалко стихоблюдие: Стратиев, Стубел, Мирчев, Симидов, Далчев, Пантелеев, Йорданов, Караиванов, Н Дончев и пр, и пр. – още много имена на младежи, па и на гимназисти: но имената не са важни.

Не са важни, защото няма разлика помежду им. Всички пишат еднакво хубави стихове. Всички: не само тия стотина или двеста младежи, които пишат, а още и хиляди други, които не пишат. Защото това е така лесно; всичко е готово дадено – стих език, образи, метафори, теми... Примерът на Николай-Лилиевата поезия, гладка и фина технически – също както и поезията на Людмил Стоянов (в по-голямата си част) – е пример, лесен за подражаване. Защото не се иска нищо; не се иска най-

главното: творчество. И ето: днес всеки гимназист може да пише отлични стихове: гладки, фини, класически; но четеш и нищо не запомняш. Е ли това поезия? – „Solche Gedichte, meine Geliebte, konnt ich dir viertausend und einige dichten an einem Nachmittag bloss“ – казва Рихард Демел: „Такива стихотворения, мила моя, бих могъл да ти съчиня четири хиляди и повече за един следобед само...“

И такава е поезията на младите днес. И тя е толкова много – и те са толкова много, защото днес най-лесната работа е да се пишат стихове. По-рано литературната работа бе обкръжена от недостъпния ореол на едно голямо страхопочитание. Литературната работа се смяташе призвание. Защото тогава литературната работа бе борба – борба за идеал и съвършенство. Днес такава борба не съществува. И ето: всеки се чувства призван да бъде поет и писател, да твори литература, поезия. Дори и обикновеният гимназист.

Характерен симптом на една упадъчна епигонска литература – на една литературна епоха без цел и идеал – затова и без борба. Не само без борба – но и без труд. Без труд се пишат днес стихове и това е така лесно, когато нямаме какво да кажем. Всичко е готово дадено: теми, стих, език. Не е нужно призвание, нито мисъл – нова, важна мисъл, която трябва да се каже, – достатъчно е само да имаме сръчност, известна техническа сръчност. А това може всеки горе-долу начетен младеж, всеки гимназист. И те пишат – имат смелост да пишат; пишат, печатат, издават, дори редактират списания – „младежки списания“... Младежка литература.

Характерен симптом. Тая младежка литература не би имала смелост да съществува, ако българската литература – изпаднала днес в ръцете на литературни шарлатани – не бе загубила оная престиж и авторитетност, които имаше дори преди десет години. Тогава „младежки списания“ не съществуваха – макар че младежта от онова време беше много по-идейна, отколкото днес. Но там е нещастieto: че днес литературната работа е лесна; което значи: профанизирана; което значи: шаблонизирана. Въпрос на „чалъм“.

* * *

Хризантеми, Теменуги, Маргаритки, Хиацинти, Светли зари, Лебед, Чайка, Маскарад, Хора, Чернозем, Факел, Фар, Блясъци, Луна, Орион и тъй нататък – все младежки списания. Последното се казва напр. Ново звено, издавано от младежи в София; неизвестни имена. Те чертаят нови задачи – за нова литература, а пишат стари стихове, също

такива, каквито пишат сътрудниците на „Златорог“ и „Хиперион“ – Стратиев, Стубел, Далчев, Панталеев и д-р.:

Ето сенките по пътя
на безгрешна самота – –
– – Всред цъфнали ранни нарциси – –
– – Заспивам в забравени замъци – –

И тъй нататък. Все хубави стихове. По-хубави от тия на Карановски, Бабев, Ракитин, Минко Неволин и пр., не по-лоши от стиховете в премираната сбирка „Лунни петна“. Но дали всички тия младежи, които дръзко и без угризение на съвестта пишат и печатат стихове, ще станат поети?

Мост – 16 страници стихове от Атанас Далчев, Д. Панталеев и Г. Караиванов.

Грубости – 16 страници стихове от Крум Йорданов.

Дали? – Всичко: гладко, униформено, на едно и също ниво, без собствена индивидуалност, свети, но сгрыва: дали?

Поне да имаше малко желание за нещо свое, нещо ново, желание да се подири – поне да се подири – нов път... Все: видяно и чуто; познати теми, готови думи. А спасението на българската поезия из лабиринта на епигонщината е в новия път. Ехо: уви! Ето и нова сбирка стихове от нов човек:

13 некролози в жълто от Ясен Валковски. Разкошно издание: на жълта хартия, двуцветен печат, хубава корица – цена 10 лева. Лош стих, не само без ритъм, но дори и без метрика. Стари, банални мотиви: скръб, тъга, печал, горест, отчаяние, безверие. Декадентско, фатално. 13! Некролози. Жълто. Тук и там някои смели образи. Дали се крие зад тях поет?

И ето маха –
от обезлюденото страдание на небесата;
болката на разплакания лунен квадрат –
– – невменяемият труп
на моята изрязана от мукава самоизмама –
– – по скръбния паваж на моята печал –

Но следват безчислени: „плахи следи“, „безумен възторг“, „болна усмивка“, „загадъчно примамват и зоват“ – и целият словесен арсенал на така наречените млади – от Стратиев и Стубел в „Златорог“ до

Далчев и Панталеев в „Хиперион“. Един от тях ни дава подарък тъкмо за Новата година:

Стихотворения от Димитър Симидов. Скромно заглавие и скромни стихове. И скромна цел: ако е възможно, да се получи литературната премия за 1923 година. И с пълно право. Защото всичко в тая сбирка не е по-лошо от повечето работи в сбирката „Лунни петна“, премирана миналата година:

Далеч зад нас е зимната мечта,
о, ти забрави приказките зимни:
над нас ще звъннат радостните химни
и трепетният зов на пролетта.

Аз зная тия пусти брегове
и тоя път към скърби неизвестни.
В душата ми звучат призивни песни
и глас любим назад ме пак зове.

Аз дебнех сенките на ведър сън
сред зноен ден, сред трепнала омара,
душа ми не облъхна сватбен звън,
но не угасна скръбната ми вяра.

Отдавна жива пролет е навън
и птица пее в ширните простори,
а аз лежа без радост и без сън
и няма кой вратата да отвори.

Ясно е: това не е по-лошо от много стихове на Николай Лилиев или Людмил Стоянов, или Христо Ясенов („Рицарски замък“, от който сам поетът се отказва в предговора) – стихове, в които има и техническо съвършенство, и образи, и меланхолия. То би могло да бъде написано и от Димитър Симидов, и от Николай Лилиев, и от Людмил Стоянов, и от Христо Ясенов – също тъй както и от Стратиев, Стубел, Крум Йорданов и който и да е друг от младата генерация поети. За нещастие по погрешка на словослагателя в горното стихотворение са размесени четири куплета, които принадлежат на четири различни пера – именно: на Симидов, Ник. Лилиев, Людмил Стоянов и Хр. Ясенов. Но ефектът би бил същият, ако стихотворението беше само от Симидов: защото в него нищо се не казва; защото думите са тъй познати и случайни; защото е въпрос

на преповторението; защото всичките куплети на сборката могат да се наредят в стотина различни вариации и пермутации – и по този начин да се получат още стотина подобни сборки; между тях и една сборка:

„Път“ от Георги Караиванов, издание на д-во „Мост“. Но този „път“ и този „мост“ не водят наникъде, защото Г. Караиванов стои на едно място и гледа от „прозореца“ някакви „сенки“, паднали „през облак“. Всичко е много хубаво. Но лошото е там, че такива стихове стоят в латентно състояние, в самия гол речник на българския език. И те не обогатяват съкровищницата на българската поезия именно за това, че стоят готови в самия гол речник на българския език; за това – че (momento!) са просто сърчно манипулирани с думи и рими. А – momento! – днес това е така лесно.

Главният отличителен белег на изкуството – казва Реми де Гурмон – е новотата. А това липсва на всички лирически стихове, които се пишат и печатат днес в България: новотата. Сред отегчението на тая банално-сладка и шаблонно-гладка лирика човек е петимен да чуе поне един вик, който да пробие над общото унисонно тананикане от „безкрайна жал“, „нечакана печал“, „сгълъхнала надежда“, „хладни крила“, „мраморни чела“, „устни безгрешни“, „сълзи безутешни“ и т.н. Всичко е така гладко, така уравновесено, така „под сурдинка“ – сякаш нарочно нагледено да не смугне спокойното пищеварение на буржоата, който обича „да си прочита нещичко“ след добрия обед... И какво друго би могло да бъде буржоазна поезия освен тази поезия на сладки тонове, рими и съзвучия, която гали ухото и приспива душата? Тази поезия, която нищо не казва и затова не тревожи: тъкмо за вкуса на добрия буржоа, който желае едно само: да не бъде тревожен. А изкуството е тревога; и колко далеч е от изкуството подобна поезия на сладки тонове, рими и съзвучия! Такава поезия без вик! А вик е нужен на днешната българска лирика, за да се събуди тя от мъртвешкия сън, в който я приспиват младите поети от няколко години насам. Нужно е стряскане от сън! Вик. Тревога. Макар и толкова само, колкото я има в Нула, хулигански елегии от Н. Янтар. Едно поне достойнство има тая малка книжка от 8 стихотворения: смелостта да се излезе навън от пътя, от пътя на казионния шаблон, из който вървят всички. Смело и необмислено. Дръзко. Като вик:

– – отново да здрависаш дружелюбно Дявола...

Да слушаш твоя брат
Авела
да пей „Осанна Вишних!“

и да се смееш,
и вместо към причастие
да извърнеш своята уста
готова
да псува, да псува
или внезапно
да се преобразиш
дете –
о, медиум на бялата невинност,
който мъдро написва:
О.

Или:

-- а в небето
един бивш градоначалник
нервници,
плюс звездни хракчи по лазурния паркет
-- но най-сетне,
-- господин докторе,
определете ми диоптъра
и аз искам да видя
слънцето
най-сетне!

Лошо. Но много по-хубаво от ония гладки, сладки строфи, които се втръсват от сладост. Грубо. Сурово. Варварско. Но ново. Българската поезия има нужда от оварваряване. От сурови сокове, в които има първобитен живот – за да и дадат живот. Да влеят живот на „мъртвата поезия“. В „Нула“ има такъв варваризъм. Макар и имитиран от чужди образци; макар и безформен още.

Но уморени от толкова много господа в изгладени и изчеткани официално черни дрехи, толкова поети с бледи чела, миньорни погледи и устни с печална усмивка, ний желаем да видим днес варвари, хулигани, печенегни – с пламък в очите и с железни зъби. Варвари, нова раса – която да блее нова кръв на българската поезия.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Калина Григорова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11386>]